

43. *Ливицкая З. Г.* О профессоре А. Н. Деревницком, первом декане историко-филологического факультета Таврического университета // Пилигримы Крыма. Осень '2000 : путешествия по Крыму, путешественники о Крыме : V Крымская межд. науч.-практ. конф. : в 2 т. – Симферополь: Крымский архив, 2001. – Т. 1. – С. 107–111.
44. ЯДІЛМ, кп. 39596, спр. 5058; кп. 39599, спр. 5061; кп. 39595, спр. 5057; кп. 39593, спр. 5055; кп. 39594, спр. 5056.
45. Там само, кп. 39603, спр. 5063.
46. Див. докладніше: *Непомнящий А. А.* Українські історики та вивчення Криму в 1918 р. // Студії зархівної справи та документознавства. – 1999. – Т. 5. – С. 200–201.

Андрей Непомнящий

Забытый подвижник образовательного краеведения: Алексей Деревницкий

На основе архивных материалов Санкт-Петербурга, Киева, Симферополя, Москвы, Ялты воссоздан вклад в развитие крымоведения крупного украинского историка Алексея Деревницкого. Освещен наименее исследованный – крымский период жизни ученого.

Ключевые слова: А. Н. Деревницкий, крымоведение, Таврический университет (пединститут).

Andriy Nepomnyaschy

Unremembered devotee of the educational local history: Oleksiy Derevytskyi

On the basis of archival material of St. Petersburg, Kyiv, Simferopol, Moscow, Yalta contribution to the development of Crimean studies of prominent Ukrainian historian Oleksiy Derevytskyi was restored. The most undeveloped, Crimean period of the scientist's life was elucidated.

Key words: O. Derevytskyi, Crimean studies, Taurida University (Pedagogical institute).

УДК 929(477)

Маріанна Ласінська, Олександр Тригуб (м. Миколаїв)

ДОЛЯ МИКОЛАЇВСЬКОГО КРАЄЗНАВЦЯ (МИКОЛА ДМИТРОВИЧ ЛАГУТА)

У роботі простежується доля відомого миколаївського педагога-краєзнавця 1920–30-х років Миколи Дмитровича Лагута (1895–1937). Показано його науково-педагогічну роботу та працю на краєзнавчій ниві.

Ключові слова: краєзнавство, краєзнавець, Миколаївщина, Микола Лагута, репресії.

Значну роль в українському краєзнавчому русі грали педагоги навчальних закладів різного рівня. Одним із таких представників на Миколаївщині був відомий освітянин Микола Дмитрович Лагута (1895–1937), який не лише популяризував любов до всього українського – мови, культури, історії, а й любов та повагу до історії рідної землі, «малої Батьківщини», якою була для багатьох миколаївська земля.

Постать М. Лагута стала привертати увагу миколаївських дослідників з набуттям Україною незалежності та початком масового вивчення кримінальних справ, що зберігалися в архівосховищах Служби безпеки України [1]. Головну увагу дослідники звертали на репресії по відношенню до славетного краєзнавця, мало уваги приділяючи його творчому спадку. Завдання заповнити цю лакуну і ставлять перед собою автори.

Відомий краєзнавець, археолог і педагог Микола Дмитрович Лагута народився 22 листопада 1895 року в м. Миколаєві в родині звичайних робітників-міщан. Навчався спочатку в початковій школі, а потім у Миколаївській Олександрівській гімназії, по закінченню її у 1915 році вступив до Харківського університету на історико-філологічний факультет. У 1916 році перевівся до Новоросійського університету на однойменний факультет [2]. Револьюційні події 1917 року стали нездоланною перепоною для завершення освіти, закінчити навчання йому так і не довелося.

У 1918 році він повертається до Миколаєва, де проживає на вулиці 4-й Слобідській, 28 у будинку, котрий лишився йому у спадок від батьків. Після виборів до Директорії 16 грудня 1918 року він входить до складу Миколаївської Ради об'єднаних українських організацій від кооперативів. Як представник

місцевого владного органу Директорії УНР, Лагута опікується розвитком української освіти і культури у місті та окрузі. Протягом 1918 р. молодий педагог працює лектором української мови на курсах для вчителів народних шкіл, а в 1919 р. викладав українську мову в Миколаївській гімназії імені І. Франка.

У 1919 році вступає до «Просвіти», заснованої на Миколаївщині видатним українським культурним діячем М.М. Аркасом [3]. В «Просвіті» він бере участь у численних культурно-просвітницьких заходах: читає лекції з української класичної літератури, складає репертуар театральних вистав, займається розгортанням бібліотечної мережі тощо [4]. З березня 1919 року М.Д. Лагута стає членом партії боротьбистів. Як він відзначав у своїй анкеті: «з літа 1919 і до лютого 1920 був співчуваючим у Миколаївській організації комуністів-боротьбистів, приймав участь у видавництві їх органу – газети «Революційна боротьба» влітку 1919 року» [5]. У боротьбистській газеті М.Д. Лагута деякий час перебував на посаді секретаря редакції [6]. Після цього його було мобілізовано до лав денікінської армії, за що він був вперше заарештований ЧК восени 1919 року. Але завдяки протекції боротьбистів цей арешт тривав не досить довго і наприкінці 1919 року його було звільнено.

Згодом майбутній краєзнавець починає викладати українську та російську мови і літератури у таких навчальних закладах, як школа ФЗН заводу Марті-Ведена, трудові школи № 17 та № 35, завідує українським дитячим будинком № 2, працює на курсах вдосконалення вчителів початкових шкіл [7].

З квітня 1920 року М.Д. Лагута працює в Миколаївському інституті народної освіти. А з 8 вересня 1921 року розпорядженням губпрофосвіти його призначають викладачем інституту. На засіданні факультету соціального виховання 22 вересня того ж року було винесено ухвалу: «...доручити читання лекцій з українознавства Лагуті М.Д.». Це дало поштовх для початку активної зацікавленості Миколи Дмитровича історією краю.

У 1923 році на XII з'їзді РКП(б) більшовицьке керівництво розпочало політику коренізації. Початком же українізації можна вважати вихід декрету РНК УРСР від 27 липня 1923 року «Про заходи в справі українізації шкільно-виховних і культурно-освітніх установ» та декрет від 1 серпня 1923 року. «Про заходи забезпечення рівноправності мов і про допомогу розвитку української мови». У Миколаєві провідником українізації виступив саме Микола Лагута.

15 листопада 1923 року під керівництвом Миколи Дмитровича почав працювати гурток укра-

їнської мови, який мав на меті допомогти викладачам і службовцям інституту у вивченні української мови. Як провідний фахівець у цій галузі, М.Д. Лагута входить до складу державної комісії з українізації, як заступник голови – до складу суспільствознавчої комісії, редакційної колегії наукових записок інституту, комітету ІНО з метою обслуговування праці бібліотек [8].

У 1923-1924 навчальному році в Миколаївському інституті народної освіти викладали українською мовою лише двоє: М.Д. Лагута (українська мова та література) та П.П. Циган (українська мова, історія України). Микола Дмитрович Лагута шляхом консультацій, порад, практичної допомоги намагається залучити до викладання українською мовою якнайбільше викладачів. Це призвело до того, що у статистичному звіті ІНО від 1 грудня 1925 року вже зазначається, що мова викладання у вузі переважно українська. Добре володіли нею М.Д. Лагута, Д.П. Короленко, В.П. Левицький, Л.З. Франко. Завдяки старанням Лагута на засіданні факультету від 7 грудня 1926 року приймається ухвала, яка рекомендує студентам у спілкуванні між собою, з адміністрацією, викладачами та технічним персоналом вживати українську мову і зобов'язує адміністрацію вести нею всю канцелярську документацію тощо [9].

По суті М.Д. Лагута був першим історіографом Миколаєва радянського періоду. Він запровадив у вузі читання курсу краєзнавства, в січні 1926 року разом із колегами підготував і провів першу обласну краєзнавчу конференцію. У 1923 році з ініціативи Миколи Дмитровича та директора Миколаївського краєзнавчого музею Феодосія Камінського в Миколаєві було засновано Наукове товариство імені Миколи Аркаса при ВУАН, що було затверджене 27 лютого 1923 року ВУАН і в якому Лагута посідає місце секретаря. В середині 1920-х років до Товариства входило 12 дійсних членів та 15 співробітників [10].

Було накреслено план роботи на найближче майбутнє: скласти наукові нариси «Природа, життя і населення Миколаївської округи, його минуле та сучасне»; показати віддзеркалення революції в етнографічному матеріалі; організувати в Миколаєві Музей матеріальної культури Миколаївщини; збирати експонати щодо дитячого життя; досліджувати говірки української, російської, болгарської, польської, єврейської, молдавської, німецької мови на теренах округи; проводити реєстрацію та охорону пам'яток давнини та мистецтва [11]. Результатом концентрації та активізації краєзнавчих сил на Миколаївщині стало видання у 1926 році

збірки «Миколаївщина». Одним з авторів став викладач Миколаївського інституту народної освіти М.Д. Лагута. До книги увійшов географічний нарис, нариси про флору і фауну Миколаївщини, екологічний огляд, історичний опис. Додатки містили адміністративно-територіальну мапу Миколаївського округу, план Миколаєва з показом напрямку ріки Інгул. Перу М.Д. Лагути в краєзнавчій збірці «Миколаївщина» належав розділ на сторінках 179-211 підназвою «Історичні місця, пам'ятники старовини і мистецтва на Миколаївщині». У вступній частині до розділу автор наголошує: «Історичними місцями, пам'ятниками старовини й мистецтва наша Миколаївщина багато значніша за інші округи і тому дослідження їх студіювання, вивчення у школах складає неабиякий інтерес для молодого покоління». Це та інші твердження Миколи Дмитровича були підхоплені та отримали своє продовження у дослідженнях істориків покоління вже нової незалежної України наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Також характерним є те, що всі роботи М.Д. Лагути були написані літературною українською мовою, що для досліджень цього періоду радше є винятком, ніж нормою.

Збираючи археологічні знахідки, предмети старовини та експонати, він створює кабінет краєзнавства. Разом з Ф.Т. Камінським співпрацював з Одеською крайовою комісією охорони пам'яток культури та природи, з головою секції академіком М.Є. Слабченком. Складає списки 43 пам'ятників, знищених у 1930-их рр. всупереч постановам уряду виданим з 1918 по 1924 рік (загалом таких постанов було 15) про охорону і збереження пам'яток: «Про охорону залишків старогрецького міста Ольвії: Постанова РНК від 13 вересня 1921 року», «Про охорону старовинної Грецької колонії «Ольвії»: Постанова РНК УРСР від 31 травня 1924 року» та ін. [12]. Опублікував нариси про М. Аркаса та Р. Судковського [13].

З 1930 по 1935 рр. перебуваючи на посаді співробітника історико-археологічного музею Миколаєва, він брав активну участь у археологічних розкопках, що велися на Кінбурні та в Ольвії [14].

За своє коротке життя він встиг надрукувати багато статей, присвячених краєзнавству. У 1926 р. побачила світ його збірка нарисів «Географічний збірник. Миколаївщина», 1928 р. була опублікована «Вся Миколаївщина». Але найбільше тему історії рідного краю він розкрив у своїй праці «Хронологія головних історичних подій міста Миколаєва», в ній автор намагався прослідкувати події, які траплялися в історії міста з 1774 до 1920 рр. [15].

Микола Дмитрович щиро вірив у справу, якою займався, і докладав чимало зусиль до розвитку українізації. Але фінал сумлінної праці талановитого педагога виявився трагічним. Знову ж таки натхненне заняття краєзнавством, входження до керівництва «Просвіти», викладання українською мовою та вимоги М.Д. Лагути становлення української мови у всіх школах далися взнаки. Така активна діяльність у напрямку українізації не могла лишитися непомітною для комуністичної машини терору.

Проти нього було штучно сфабриковано справу, згідно якої М.Д. Лагуті інкримінували членство у «Спілці визволення України». Але репресивній системі цього виявилось замало. Миколу Дмитровича звинуватили ще й у тому, що нібито він проводив шпигунську роботу – збирав дані про військово-оборонну промисловість Миколаєва і через Ф.А. Козубовського (директора інституту матеріальної культури Академії наук України) передавав польській розвідці. І хоча жодних доказів щодо цього не було представлено, проте висунуті звинувачення стали вагомим приводом для другого арешту в житті М.Д. Лагути.

У результаті Миколу Дмитровича було засуджено на три роки позбавлення волі умовно і звільнено з-під варті із зали суду [16]. Як свідчать документи, судовий процес розпочався 9 березня 1930 року о 17 годині 30 хвилин. Справа слухалася так званим Особливим складом Найвищого суду УСРР під головуванням Приходька. Склад суду був затверджений ЦВК, чим підкреслювалось особливе значення, якого уряд надавав процесові по справі «СВУ» [17]. Порівняно м'який вирок, винесений підсудним у цій справі, був трагедією для кожного засудженого не тільки тому, що завдав значних фізичних і моральних страждань, а й тому, що він визначив долю майже кожного з них у тому недалекому майбутньому, коли почнеться масове полювання на «ворогів народу». І коли без вини винуваті в судовому чи позасудовому порядку або знищувались, або зазнавали нових арештів, мало кому вдавалося звільнитися з місць ув'язнення після закінчення терміну покарання. Згодом в анкеті М.Д. Лагута писав із цього приводу: «Був під судом у справі СВУ, засуджений умовно на три роки без поразки в правах. Випробувальний термін ще не закінчений». Незважаючи на це, 22 березня 1931 р. він призначений завідувачем відділу «Історія м. Миколаєва» у Миколаївському державному історичному музеї.

Тридцять років стали найбільш плідним періодом творчої й дослідницької роботи Миколи Дмитровича Лагути. З 1930 по 1935 рр., перебуваючи на посаді співробітника історико-археологічного музею

Миколаєва, М.Д. Лагута приймав активну участь у археологічних розкопках, що велися на Кінбурні та в Ольвії [18]. У цей час ним створені: збірник «Матеріали до історії міста Миколаєва (1788-1917 рр.)» (рукопис розміром до 180 стор., копія була передана в Миколаївський державний історичний архів); у збірнику «Місто Миколаїв. Техніко-економічний нарис. Матеріали для соціально-економічної реконструкції м. Миколаєва» (Одеса. 1931 р.) поміщений в книзі «Історичний нарис м. Миколаєва (1788-1931)»; складений реєстр пам'ятників матеріальної культури Миколаївщини й національних меншин (1932 р.); за пропозицією державного Степового інституту при Наркомземі складений збірник матеріалів по історії сільського господарства Миколаївщини з найдавніших часів до ХХ в.; рукопис «Історичний нарис сільського господарства Миколаївщини» (50 стор.); «Історичний нарис розвитку революційного робітничого руху в м. Миколаєві з 1847 до 1897 рр.» (незакінчений рукопис, 350 стор.); «Хроніка історії міста Миколаєва» (рукопис, 400 ст.); бібліографічні покажчики літератури по історії пролетаріату в м. Миколаєві, історії місцевих фабрик і заводів та багато інших. Крім цих робіт, як вказував М.Д. Лагута, у його архіві було ще близько сотні рукописів [19].

Третій арешт 1937 року, як і для багатьох подвижників українства, став останнім для науковця. У справі за номером 1052 по статтях 54-8 та 54-11 КК УРСР, яка зберігалася в архіві УКДБ по Миколаївській області, зазначається, що сержант Державної безпеки Черненко «розглянувши матеріали по звинуваченню громадянина Лагути Миколи Дмитровича, 1895 року народження, українця, громадянина СРСР, безпартійного, безробітного, який проживає в м. Миколаєві по вулиці 4-ї Слобідській 28, у злочинах передбачених статтею 54-10 КК УРСР, в минулому активний боротьбист, учасник контрреволюційної організації «СВУ», за що був засуджений, має зв'язок із українськими контрреволюційними націоналістичними елементами, проводить контрреволюційну діяльність, знайшов, що знаходження на волі буде негативно впливати на хід слідства» [20]. Тому вже 2 вересня М.Д. Лагута був взятий під варту. Його дружина Ганна Григорівна Фіздель після арешту чоловіка важко переживала страшне потрясіння, почала тяжко хворіти, в неї поступово віднялися ноги, осліпли очі. Після смерті Миколи Дмитровича, перед Другою Світовою війною вона намагалася лікуватися в Одесі. Собес виділив безкоштовну путівку, проте почалася війна. Що сталося з нею потім, невідомо [21].

Наступного дня після арешту Микола Дмитрович відповідав на питання, згадуваного вище сержанта Черненка, той сумлінно записував до слідчої справи відповіді відносно фактів приватного та громадського життя М.Д. Лагути: з 1935 року ніде не працював, у 1919 році був заарештований надзвичайною комісією та звільнений за клопотанням місцевого комітету партії українських соціал-революціонерів (боротьбистів). Не приховував Микола Дмитрович і ще одного факту, наявності якого вже цілком достатньо було для винесення суворого вироку. У 1919 році він був мобілізований до лав білої армії та служив недовгий час у студентській роті м. Сімферополя. Після відходу німецько-австрійських окупантів з Миколаєва знову повернувся до міста, де народився і виріс [22]. На допитах слідчих цікавила, насамперед, громадська діяльність у біографії М.Д. Лагути, діяльність майже двадцятирічної давнини, місце та роль у боротьбі місцевих політичних сил 1919-1920 рр. Згадки про участь у партії соціал-революціонерів, теоретично засудженої та розгромленої ВКП(б), у 1937 році виглядали історичним рецидивом, котрий чудово вписувався у контекст оперативної роботи, яка виконувалася у відповідності до наказу Комісаріату внутрішніх справ СРСР від 5 серпня 1937 року. Доручені ВКП(б) обов'язки по очистці радянського суспільства від опонентів та противників більшовизму. До того ж М.Д. Лагута в минулому належав до української партії, це викликало особливу обережність слідчих, вони вимагали докладних пояснень». Розкажіть, в якому році ви вступили до лав партії боротьбистів та про вашу роль ній?» – слідувало запитання сержанта Шимоновича. «В партію боротьбистів», – чесно відповідав М.Д. Лагута, – «я вступив у 1919 році. В той же час, коли стало відомо про утворення цієї партії. Разом з лідером боротьбистського руху Грачовим, Біликом, Хижняком та іншими, я був одним із засновників організації боротьбистів у Миколаєві. З моменту видання боротьбистської газети «Революційна боротьба» я працював в якості секретаря редакції та приймав діяльну участь у партійній полеміці, особливо у питаннях національно-земельних...» [23].

Цікавим є протокол вилучення особистого листування та перелік конфіскованої літератури: журнал «Життя і революція» з віршами В. Сосюри, збірка, присвячена 10-річчю Жовтневої революції з публікацією Бухаріна, журнал «Шлях освіти» з передовою статтею М. Скрипника. Заарештованими були «Старовина історія» М. Грушевського, книга Джона Ріда «Десять днів, котрі вразили світ»,

брошура М. Хвильового «Із моєї біографії», монографія про В. Сосюру, праці Каменєва, Зінов'єва, Рикова; «Кобзар» Т. Шевченка 1917 року видання зазначався, як «застарілий», словник політичних термінів 1924 року. Як «застаріла» відмічалася книга італійця Т. Кампанелли, його відома утопія «Місто сонця». В акті вилучення контрреволюційної літератури фігурували підручники «Українська мова», «Техніка української мови», «Записки українського фольклору» [24].

15 листопада 1937 року сумнозвісна «трійка» пригадала йому всі висунуті раніше безглузді звинувачення і винесла смертний вирок, у якому йшлося про те, що «Лагута М.Д. звинувачується в тому, що, виступаючи активним учасником контрреволюційної української націоналістичної організації, проводив антирадянську діяльність, організовував терористичні групи, завданням котрих було проведення терактів у випадку приїзду до міста керівників партії та уряду» [25]. 25 листопада, вже за десять днів після винесення вироку, він був приведений у

виконання. Можна лише дивуватися безглуздим звинуваченням та запитанням, які містяться у протоколах допитів, обшуку, очних ставок, а також безпідставності винесення вироку. Закатований на допитах із застосуванням фізичної сили М.Д. Лагута визнав усі висунуті проти нього звинувачення.

У пам'яті людей, котрі знали Миколу Дмитровича, він назавжди залишився невисокою, коренастою, з дивно живими очима та чорними вусами веселою людиною [26]. Зараз до імені нашого земляка, історика і краєзнавця Миколи Дмитровича Лагути звертаються багато дослідників, тому маємо змогу наново відкрити для себе краєзнавчий збірник «Миколаївщина», у випуску якого приймав участь і М.Д. Лагута, поступово дізнатися про його долю та творчу діяльність, а також більш-менш ґрунтовно донести його наукову спадщину до фахівців, студентів, широкого загалу, взагалі усіх тих, хто цікавиться історією рідного краю та його видатними постатями з числа істориків, краєзнавців, на яких досить багатою є Миколаївщина.

Джерела та література

1. *Берега І.* Лагута М., щирий син рідної України // Слово і час. – 1993. – № 5. – С. 8-11; *Журецький Я.І., Шитюк М.М.* Освітняни Миколаївщини – жертви репресій сталінізму. – Миколаїв, 1994; *Мирошниченко Е., Мирошниченко В.* «Из расстрелянного поколения» (архивное дело Н.Д. Лагуты) // Освітнянські вітрила: Гуманітарний альманах. – Миколаїв. – 2003 (жовтень); *Мирошниченко В., Мирошниченко Е.* Реабілітован історією. По матеріалам архивного дела Н.Д. Лагуты // Южная правда. – 2003. – 19 августа та інші.
2. Державний архів Одеської області, ф.45, оп.4, спр.10865, арк.50.
3. *Берега І.* Дослідницька і просвітительська діяльність М.Д. Лагути // Тези доповідей і повідомлень науково-практичної конференції, присвяченої 80-річчю Миколаївського педагогічного інституту. – Миколаїв: 1994. – Частина І. – С.63.
4. *Лагута М.Д.* 1905 р. і М. Аркас // Життя і революція. – 1926. – № 2. – С.102.
5. *Щукин В.В.* Лагута Н.Д. // Николаевская область. Электронная историческая энциклопедия [Электронный ресурс]. – <http://history.mk.ua/?p=197>
6. Народничество и трудовое крестьянство // «Борьба» (Николаев). – 1920. – № 7. – 10 марта.
7. *Нікітін В., Пономаренко І.* Усім смертям на зло // Радянське Прибужжя. – 1995. – 16 грудня. – С.3.
8. Лагута Николай Дмитриевич (1895-1937) – преподаватель Николаевского государственного педагогического института, краевед, археолог // Николаевцы, 1789-1999: Энциклопедический словарь. – Николаев: 1999. – С.196.
9. *Соболь П.* З Лагутою загинув цілий світ ідей, думок, поглядів... // Щотижня. – 2003. – 4 червня. – С.6.
10. Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО), ф. Р-5859, оп. 2, спр. 2855, арк. 3-5, 10, 82-85.
11. План роботи Накутов'а, 1923 рік. – Миколаївський обласний краєзнавчий музей, фонд Камінського. – б/н. – арк. 3.
12. *Лагута М.Д.* Історичні пам'ятники м. Миколаєва // Николаевщина. Краеведческий сборник. – Николаев, 1926. – С.185.
13. *Лагута Н.Д.* Забытый художник Руфин Гаврилович Судковский. – Николаев, 1928.
14. *Берега І.* Лагута М., щирий син рідної України // Слово і час. – 1993. – № 5. – С. 8-11.
15. *Лагута Н.Д.* Хронология главнейших исторических событий города Николаева. – Николаев, 1927.
16. *Журецький Я.І., Шитюк М.М.* Освітняни Миколаївщини – жертви репресій сталінізму. – Миколаїв, 1994. – С.24-26.
17. *Балабольшенко А.* «СВУ»: суд над переконаннями // Вітчизна. – 1989. - № 11. – С. 165.
18. *Берега І.* Дослідницька і просвітительська діяльність М.Д. Лагути // Тези доповідей і повідомлень науково-практичної конференції, присвя-

- ченої 80-річчю Николаївського педагогічного інституту. – Миколаїв: 1994. – Частина I. – С. 63.
19. *Щукин В.В.* Вказана праця.
 20. ДАМО, ф.Р-5859, оп. 2, спр. 2855, арк. 3.
 21. *Мирошниченко Е.,* Мирошниченко В. Из расстрелянного поколения: (архивное дело Н.Д. Лагуты) // Освітнянські вітрила: Гуманітарний альманах. – Миколаїв, 2003. – С. 64
 22. ДАМО, ф.Р-5859, оп. 2, спр. 2855, арк.5.
 23. Там само, арк.10.
 24. Там само, арк. 4.
 25. Там само, арк. 82-85.
 26. *Коган И.Л.* Помню его живым... // Радянське Прибужжя. – 1992. – 21 листопада.

Марианна Ласинская, Александр Тригуб

Судьба николаевского краеведа (Николай Дмитриевич Лагута)

В работе прослеживается судьба известного николаевского педагога-краеведа 1920–30-х годов Николая Дмитриевича Лагуты (1895–1937). Показано его научно-педагогическую работу и труд на краеведческой ниве.

Ключевые слова: краеведение, краевед, Николаевщина, Николай Лагута, репрессии.

Marianna Lasinska, Olexandr Trygub

Destiny the Mykolayiv regional specialist (Mykola Laguta)

In work the destiny of the known Mykolayiv teacher – regional ethnographer 1920–1930s of Mykola Laguta (1895–1937) is traced. It is shown his scientific and pedagogical work and work on a study of regional studies.

Key words: regional studies, regional ethnographer, Mykolyiv region, Mykola Laguta, repressions.

УДК 94(477.46)

Влада Сокирська (м. Умань)

ГРИГОРІЙ ХРАБАН – ПЕРШИЙ НАУКОВИЙ КРАЄЗНАВЕЦЬ УМАНЩИНИ

Одним із тих, хто присвятив своє життя самовідданій праці на ниві історії, є археолог, історик України та краєзнавець Уманщини Григорій Юхимович Храбан. Дослідження наукової біографії Г. Ю. Храбана дозволило визначити пріоритетні напрями його творчості: археологія, давня історія України, історія повстання 1768–1769 рр. в Україні, історія Уманщини від найдавніших часів, історія створення дендрологічного парку «Софіївка», «Шевченко і Умань», революційні події та події Великої Вітчизняної війни на території Уманщини, біографістика, бібліографічна діяльність.

Ключові слова: краєзнавство, Уманщина, Г.Ю. Храбан, історія, археологія.

Знання історії України важливе і необхідне насамперед для того, щоб осмислити сучасний розвиток держави, об'єктивно прогнозувати основні тенденції її розвитку в найближчому майбутньому.

Сьогодні багато говориться про Україну в європейському і світовому контексті. Її авторитет як сучасної держави залежить не лише від вдалої політики, зміцнення економіки, а й від уважного та дбайливого ставлення до її багатой історико-культурної спадщини. Із здобуттям Україною незалежності значно посилюється інтерес усіх верств суспільства до витоків і джерел своєї історії. В руках сучасних істориків і краєзнавців благородна та відповідальна, важлива для майбутньої України справа – відродження історичної пам'яті, збереження зв'язку часів. Поки

є небайдужі люди, не перерветься нитка духовності, що єднає минуле, сучасне і майбутнє. Тож і цікаві всім життєві долі ентузіастів-сподвижників, які бачили своє покликання у збереженні історико-культурної спадщини. Одним із тих, хто присвятив своє життя самовідданій праці на ниві історії, є археолог, історик України та краєзнавець Уманщини Григорій Юхимович Храбан (1902–1990) [1].

Сукупність матеріалів, що розміщені в Центральному державному архіві вищих органів влади і управління (Київ), Центральному державному історичному архіві (Київ), Науковому архіві Інституту археології НАН України, Державному архіві Черкаської області, відділі фондів Уманського краєзнавчого музею є достатньо репрезентативною.